

architect Massimiliano Fuksas waar elk jaar de meubelbeurs plaatsvindt, *Fiera Milano*. Dat beurscomplex verving in 2005 de oude, ietwat krakemikkige expoterreinen aan Piazzale Lotto, 99 jaar na een eerdere Wereldtentoonstelling aldaar.

Het enorme, ietwat bizarre vierkant op het stadsplan van Milaan wordt momenteel herontwikkeld als CityLife, met woningen voor zo'n 4500 mensen, parken, een museum voor hedendaagse kunst en drie forse wolkenkrabbers, van architecten Zaha Hadid (*Lo Storto*, 174 meter), Daniel Libeskind (*Il Curvo*, 160 meter) en Arata Isozaki (*Il Driso*, 247 meter, vijftig verdiepingen). De toren van Isozaki is bijna gereed, de overige twee zijn aangekondigd voor 2017 en 2018. Een nieuw metrostation (*Tre Torre*, op de paarse lijn 5) zou nog in 2015 worden ingehuldigd.

De duidelijkste tekenen van vernieuwing in Milaan zijn te vinden in Porta Nuova. Die wijk begint vlak bij Piazza della Repubblica en gaat voorbij het station van Porta Garibaldi (er ligt een aangenaam, vooralsnog kraaknet wandelpad). Het hele project telt twintig wolkenkrabbers, veelal van gereputeerde architecten (Cesar Pelli, Stefano Boeri, Nicholas Grimshaw, Architectonica, Kohn Person Fox). De grootste toren is Pelli's Unicredit Tower, met een winkelcentrum aan de basis (en een naar Dubai loensende, 84 meter hoge spiraal op de top).

Vlakbij ligt ook de autovrije Via Vincenzo Cappelli, waar de voorbije maanden onder meer Les Hommes en Maison Martin Margiela boetieks hebben geopend. Het interessantste project in de wijk is Boeri's Bosco Verticale: twee torens van respectievelijk 110 en 76 meter met negenhonderd bomen geïntegreerd in de terrassen. Het meest adembenemende uitzicht krijg je van het 161 meter hoge Palazzo Lombardia, waar Dirk Bikkembergs twee zomers geleden een show gaf, gevolgd door een receptie op het dakterras. Deze wolkenkrabber (de hoogste van Milaan als je de spiraal bovenop de Unicredit Tower niet meerekent), werpt zijn schaduw over het Centro Direzionale di Milano, de onafgewerkte zakenwijk uit de late jaren vijftig tussen stations Milano Centrale en Milano Porta Garibaldi.

Het absolute hoogtepunt in dat stadsdeelte blijft de Grattacielo Pirelli, van Gio Ponti, uit 1958 – nog altijd de sierlijkste wolkenkrabber van Europa.

10 FAVORIETE PLEKKEN IN MILAAN

1. Het donkere, bouwvalvrije tramdepot van vervoersmaatschappij ATM in Via Pietro Custodi, volgestouwd met zowel nieuwe trams als de in 1928 geïntroduceerde Class 1500-modellen. Van dat zogeheten Peter Witt-trammetje (genoemd naar de Amerikaanse ontwerper) reden ooit meer dan 500 exemplaren door de straten van Milaan. Er zouden er nog 200 overblijven (elf stuks werden naar San Francisco vervoerd). Het tramdepot is sfeervol, met een Maria-beeld achter glas op de façade, en magisch licht binnenin.

2. Piscina Argelati aan Piazza Arcole, een oud openluchtzwembad waar zelfs de ragazzi in zwembroeken uit 1959 lijken overgebracht (noot: Italiaanse tieners hebben de beste kapsels van Europa).

3. De kamers op de bovenste verdieping van Hotel Straf, inclusief kopere badkamer en ruim dakterras en adembenemend uitzicht op de Duomo.

4. Het dak van diezelfde Duomo, een en al marmere trappen, bij voorkeur te bezoeken in de ochtendzon.

5. Het gigantische, bijzonder elegante appartementsgebouw uit de jaren vijftig tegenover de designbazaar van Rossana Orlandi, op de hoek

van Via Matteo Bandello en Via San Vittorio. Als ik ooit naar Milaan verhuis, dan het liefst naar hier.

6. Centrale, het enige Europese station dat Antwerpen-Centraal nog overtroeft. De koninklijke wachtzaal zit meestal achter slot en grendel, maar wordt soms gebruikt voor feestjes.

7. De schermclub in de kelder onder het art-deco-zwembad Piscina Cozzi, langs Viale Tunisia, ontdekt tijdens een defilé van Thom Browne voor Moncler.

8. Het penthouse van Mauricio Gucci, de vermoorde erfgenaam van het luxemerk, in een van de gebouwen rond Piazza San Babila. Het is gestript, in afwachting van nieuwe eigenaars. Glamoureuus en desolaat tegelijk.

9. De romantische balzaal met plafondschilderingen en balkon van Palazzo Visconti di Modrone, uit 1908, eveneens vlak bij San Babila. Aan het eind van een statige trap, voorbij een knorrige conciërge.

10. Teatro Manzoni in de galerij tussen Via Manzoni en Via Borgospesso, in de zogeheten Gouden Driehoek van Milaan, op een zucht van de luxeboetieks. Een adembenemende oude bioscoop.

Milaan trekt de groene kaart: openbare parken, bomen op daken en terrassen, luchtreinigende gevels.

De heliaven op Palazzo Lombardia.

Penthouse aan Piazza San Babila.

Zwembad Argelati.

DE BOSSEN EN VELDEN VAN EXPO 2015

Expo 2015, de eerste Wereldtentoonstelling sinds Shanghai, vijf jaar geleden, loopt van 1 mei tot 31 oktober in Rho, een dorre voorstad net over de grens van Milaan. Thema: *Feeding the Planet. Energy for life* – wat doet denken aan het traditionele Voedingssalon in de Heizel, maar dan heruitgevonden met een globalistisch, ecologisch verantwoord accent. Er doen 145 landen mee en verscheidene bedrijven en organisaties, en die doen allemaal hun best om milieuvriendelijk te lijken, met verwijzingen, al dan niet virtueel, naar

door Gardens at the Bay in Singapore). De gevel van het gebouw, dat na de Expo overeind blijft, is luchtreinigend. Vanke, een Chinese projectontwikkelaar, plant een virtueel bos aan de hand van 300 multimedia-schermen, ondergebracht in een slingerend gebouw van de Duitse sterarchitect Daniel Libeskind. Het paviljoen van China wordt beschreven als "een wolk die zweeft over een land van hoop". New Holland, een tractorbedrijf, installeert een veld op een hellend dak, compleet met werkroboten. Frankrijk pakt uit met een markthal in een houten, met klimop begroeide constructie. Het restaurant serveert ter plekke gekweekte groente en kruiden.

Het Belgisch paviljoen, in hout en glas, combineert de transparantie van de serres van Laken met het robuuste van een boerderij. Het Voedingssalon is alweer vlakbij, met ruime aandacht voor chocolade, bier en frieten. Er is ook een presentatie gepland van bekende Belgen met Italiaanse roots (Elio Di Rupo, vereeuwigd in chocolade? We zijn benieuwd).

Expo 2015 vindt plaats in Rho, net buiten de stadsgrenzen van Milaan, maar gemakkelijk te bereiken met de rode metrolijn of (sneller) de voorstadstrein. Er worden twintig miljoen bezoekers verwacht.

bossen en velden. Het Italiaanse paviljoen, een ontwerp van de Romeinse studio Nemesi & Partners, heeft iets van een verkoold bos (optimistisch is anders) en gaat vergezeld van een monumentale *Tree of Life* (duidelijk geïnspireerd

www.expo2015.org